

ЛІТАРАТУРА І ЧАС

Эмануіл Рыгоравіч Іофе – гісторык, палітолаг, сацыёлаг, культуролаг, літаратуразнаўца, педагог, доктар гістарычных навук, акадэмік Міжнароднай акадэміі вывучэння нацыянальных меншасцяў. Закончыў гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1961), Нацыянальны інстытут гуманітарных навук РБ (1993), Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы і гуманітарнай адукацыі (1996). Прафесар Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. Аўтар каля 1800 прац, у тым ліку навуковых артыкулаў па беларускай гістарыяграфіі, гісторыі навукі і культуры, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, па гісторыі беларускіх яўрэяў. Аўтар і суаўтар 46 кніг, сярод якіх “Страницы истории евреев Беларуси” (1996), “Евреи: По страницам истории” (1997), “Белорусские евреи: Трагедия и героизм. 1941 – 45” (2003), “От Мясникова до Малофеева: Кто руководил БССР” (2008), “Высшее партизанское командование Белоруссии. 1941 – 1944” (2009). Суаўтар кніг “Акадэмік У. І. Пічэта” (1981), “Асновы паліталогіі” (1991), “Канцэпцыя нацыянальна-культурнага развіцця нацыянальных меншасцяў Беларусі” (1996).

75

Эмануіл ІОФЕ

8/Бел) 7-6ГПЧ

Творчы лёс

ЯГО НАЗЫВАЛІ БЕЛАРУСКІМ ЯСЕНІНЫМ ДА 110-ГОДДЗЯ ПАЎЛЮКА ТРУСА

Аўтар гэтых радкоў ужо шмат гадоў выкладае на факультэце беларускай і рускай філалогіі Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. Адночы на семінарскіх занятках адзін са студэнтаў сказаў: “А пра Паўлюка Труса наогул трэба забыць. Ён апяваў сацыялізм, савецкую ўладу, Камуністычны Інтэрнацыянал, Леніна...” Пачалася палеміка, большасць выступоўцаў пераконвала таго студэнта, што ён памыляецца, таму што Паўлюк Трус – адзін з самых таленавітых беларускіх паэтаў, яго творчасць прасякнута рэвалюцыйным рамантызмам і з’яўляецца неад’емнай часткай гісторыі беларускай літаратуры і культуры.

Так, Паўлюк Трус быў сынам свайго часу, і яго творчасці ўласцівыя многія вартасці і недахопы развіцця беларускай літаратуры ў ХХ ст.

Ураджэнец вёскі Нізок Ігуменскага павета Мінскай губерні (цяпер Уздзенскі раён), Паўлюк Трус (6.05.1904 – 30.08.1929) адным з першых, калі не першым, у беларускай паэзіі спалучыў у лірыцы паэтыку з унутраным перажываннем. Яго паэмы вызначаюцца лірычным ладам, задушэўнай узрушанасцю. Ён узбагаціў змест і

мастацка-выяўленчыя сродкі плакатна-агітацыйнага верша.

Павел Адамавіч Трус пражыў усяго толькі чвэрць стагоддзя, але след, пакінуты ім у беларускай літаратуры, значны і адметны.

У чым сакрэт прывабнасці вершаў паэта?

Вось як адказаў на гэтае пытанне вядомы беларускі паэт, літаратуразнавец і крытык, член-карэспандэнт НАНБ, прафесар Алэг Лойка: «Паўлюк Трус вельмі любіў усё, што яго захапляла, параўноўваць з “музыкай без слоў”. Да музыкі яго вельмі цягнула, ён увогуле быў надзвычай музыкальны паэт. І можа, лепш будзе сказаць, што ў сваёй лірыцы ён быў больш кампазітарам, чым паэтам.

Адметнае хараства музыкі слоў у Паўлюка Труса надавала паэтава захапленне вобразным складам беларускай народнай песні, вобразнасцю і інтанацыямі вялікага кабзара Т. Р. Шаўчэнкі. Музыкальнасць, рамантычная квяцістасць, песенна-народны каларыт – усім гэтым найперш заварожвае, кранае Паўлюк Трус. Але гэтае пачуццёвае і квяцістае наўрад ці настолькі б кранала, калі б у паэзіі Паўлюка Труса не было чалавечнага, чалавеказнаўчага.

У сваім рамантызме некаторыя маладыя паэты 20-х гадоў [XX ст.] адрываліся ад жыцця настолькі, што іх вершы выраджаліся ў халодны рытарызм. У сваіх жа вершах Паўлюк Трус не пераставаў ісці ад жыцця і да жыцця. І, мусіць, ніхто з маладых так, як ён, у 20-я гады не заглыбляў сваёй творчасці інтымнасцю, ніхто не праявіў столькі непасрэднасці і душэўнасці, як ён – паэт-камсамалец, які высокі, рэвалюцыйны змест выражаў у сваіх зваротах і пасланнях да маці-сялянкі, да хворага бацькі, сястры ці каханай дзяўчыны. У гэтым напэўна караніца самая асноўная прычына, што не дае раўнадушна прайсці міма паэзіі Паўлюка Труса і сёння, нягледзячы на “несучаснасць” яе вобразна-выяўленчых сродкаў уздзеяння» [1, с. 5 – 6].

Пры жыцці П. Труса многія чытачы, асабліва юнакі і дзяўчаты, называлі беларускім Ясеніным. І гэта невыпадкова, таму што ясенінскія матывы адчуваюцца ў многіх яго паэтычных творах. Напрыклад, у вершы “Не засні, – пабудзі мяне рана...”, прысвечаным “*дарагой матулі*”:

*Не засні, –
пабудзі мяне рана,
о!.. мая
дарагая матуля!
Дзе дарогі
бягуць за курганам,
пойдем ззелле
збіраць мы на Яна...
Толькі ты
пабудзі мяне рана... [2, с. 94].*

Сярод настаўнікаў паэта быў Якуб Колас. Блізкімі сябрамі былі Пятро Глебкі і Алесь Якімовіч, Кузьма Чорны і Андрэй Александровіч, Максім Лужанін і Мікола Хведаровіч.

Сучасным чытачам твораў П. Труса будзе цікава ведаць, што ў вясковай школе выявіўся талент Труса-мастака, які мог намалюваць вясковую вуліцу, жанчын ля студні, школьнікаў і нават самога настаўніка. Ён таксама спяваў у хоры, складаў уласныя песні “пад народнае” і спяваў іх за працай. Потым была Уздзенская сямігодка, дзе будучы паэт пазнаёміўся і пасябраваў з П. Глебкам і А. Якімовічам. “Ніхто ў школе не мог так удала маляваць, як Трус”, – успамінаў Алесь Якімовіч, які вучыўся разам з Паўлюком у сямігодцы, а потым у мінскім Беларускай педагагічным тэхнікуме. У сямігодцы выпускалася насценгазета, і сябрамі-равеснікамі наладжвалася абмеркаванне напісанага, выношваліся думкі пра вучобу ў Мінску на настаўнікаў. Менавіта тады пачалося захапленне вершамі Т. Шаўчэнкі і Я. Купалы, А. Пушкіна і М. Някрасава. Кумірам П. Труса быў Т. Шаўчэнка. Яго кнігу “Кабзар” юнак ведаў амаль усю на памяць.

У 1923 г. 19-гадовы П. Трус паступіў у Беларускае педагагічнае тэхнікум імя У. Ігнатоўскага. З метадыкай выкладання беларускай мовы знаёміў у тэхнікуме будучы народны паэт БССР Якуб Колас. Акрамя яго, Паўлюк з захапленнем слухаў лекцыі М. Грамыкі, А. Круталевіча, В. Барташэвіча, М. Рыздзёўскага (дырэктара тэхнікума), народнага камісара асветы Беларусі У. Ігнатоўскага. П. Трус радаваўся сустрэчам з Я. Купалам, Ц. Гартным, З. Бядулем, М. Чаротам, Я. Лёсікам.

Менавіта тут, у Белпедтэхнікуме, ён яшчэ больш сышоўся з П. Глебкам і А. Якімовічам, пасябраваў з Я. Пушчам, М. Лужаніным, С. Дарожным, З. Бандарынай і многімі іншымі студэнтамі, якія потым сталі вядомымі беларускімі паэтамі, празаікамі і драматургамі.

Беларускі літаратуразнавец Анатоль Клышка адзначае: «Паўлюк Трус увесь аддаўся грамадскай працы, гарэў ёю, прымаў самы актыўны ўдзел у рабоце камсамольскай ячэйкі, спяваў у хоры (у яго быў мяккі прыемны барытон), ладзіў пастаноўкі п’ес, іграючы і маляючы дэкарацыі да іх. Штосуботы ў тэхнікуме наладжваліся вечары, і зала ледзь умяшчала сваіх і “чужых” студэнтаў, што збіраліся ці не з усяго Мінска, каб паслухаць маладую паэзію. І найбольшыя воплескі тут заўсёды меў ён – Паўлюк, круглатвары юнак з кучараваю каштанаваю чупрынаю.

З ініцыятывы Паўлюка Труса, а таксама Пятра Глебкі, Максіма Лужаніна ў тэхнікуме выпускалася вусная газета “Чырвоны прамень”. Колішнія тэхнікумаўцы і цяпер успамінаюць, што лягчэй было знесці вымову ад дырэктара ці якое спагнанне ад студэнцкіх арганізацый, чым стацца героем сатырычных Трусавых куплетаў» [3, с. 4].

Паслухаць паэтычныя творы П. Труса прыходзілі студэнты рабфака і педфака. Праз некаторы час тэхнікумаўскія літаратурныя вечары з яго ўдзелам пачалі наведваць пісьменнікі.

Сёння не ўсе ведаюць, хто хаваўся пад псеўданімам *Калектыў шаўцоў*. Аказваецца, гэта калектыўны псеўданім М. Лужаніна, П. Глебкі і П. Труса – стваральнікаў вуснай газеты “Чырвоны прамень”. Усе гэтыя юнакі пісалі вельмі востра, таму ўзнікла патрэба хавацца пад псеўданімамі. П. Трус, перабраўшы дзясятка варыянтаў, аднойчы падпісаў так – *Шавец*. Яго сябрам М. Лужаніну і П. Глебку псеўданім спадабаўся, і таму праз некаторы час кожны з іх свой досціп падпісаў – *Шавец № 1*, *Шавец № 2*, *Шавец № 3*. Цікава, што неўзабаве хлопцы аб’ядналіся, і ўсё напісанае паасобку выдавалі за агульнае пад псеўданімам *Калектыў шаўцоў*. А адкуль увогуле з’явіліся *шавец*,

шаўцы? Справа ў тым, што Паўлюк Трус кватараваў у свайго дзядзькі шаўца Ігнася Нісцюка. У пакоі паэта насупраць вузенькага ложка стаяў пры акне дзядзькаў шавецкі варштат, за які неаднаразова прысаджваўся і Паўлюк. Таму невыпадкава, што яму на думку прыйшла такая мянушка.

Яшчэ і сёння, праз 85 гадоў пасля смерці паэта, мы не можам дакладна канстатаваць, калі і дзе быў апублікаваны першы верш Паўлюка Труса.

У даведніку “Беларускія пісьменнікі (1917 – 1990)” А. Гардзіцкі ў кароткай біяграфічнай даведцы пра П. Труса заўважае: “З першымі творамі выступіў у друку ў 1923 г.” [4, с. 544]. У бібліяграфіі твораў Паўлюка Труса [5, с. 102] сцвярджаецца, што першы допіс паэта пад назвай “Гутарка аб садзе” быў апублікаваны ў газеце “Савецкая Беларусь” 23 жніўня 1922 г., а верш “Памажэце паставіць на ногі!” – у гэтай жа газеце 8 лютага 1923 г. пад псеўданімам *Нізаўскі* (у дужках адзначаецца, што аўтарства спрэчнае). Тамсама беларускі літаратуразнавец Мікола Мішчанчук падкрэслівае: “Хоць першыя допісы П. Труса надрукаваны ў 1922, яго літаратурная праца, па сутнасці, пачалася падчас вучобы ў педтэхнікуме” [5, с. 102].

А вось думка беларускай даследчыцы Ганны Запартыкі: «Першы свой верш у Мінску Паўлюк Трус адаслаў у газету “Радавая рунь”. Праз некаторы час ён быў надрукаваны. Шчасцю не было межаў, калі Паўлюк узяў у рукі свежы нумар газеты (№ 3-4) за 1924 г., дзе выразнымі літарамі са старонкі свяцілася – П. Трус “Над возерам”» [6, с. 9].

Праз два гады беларуская літаратуразнаўца Любоў Гарэлік у кароткай біяграфічнай даведцы “Трус Паўлюк” заўважыла: “Друкавацца пачаў з 1922” [7, с. 538].

Дзесяць гадоў таму, у 2004 г., на падставе вывучэння многіх крыніц аб жыцці і творчасці П. Труса аўтар гэтых радкоў прыйшоў да высновы: “Першыя вершы маладога паэта былі змешчаны ў 1923 годзе у насценгазеце педтэхнікума” [8, с. 4].

З 1924 г. паэтычныя творы 20-гадовага П. Труса сталі здабыткам шырокага кола чытачоў: яны друкаваліся ва ўсіх рэспубліканскіх газетах і часопісах. Так, у газеце “Беларуская вёска” выйшаў шэраг вершаваных фельетонаў для сялянскага чытача, напісаных П. Трусам разам з К. Чорным. Яны актуальныя па змесце, жывыя па форме, дынамічныя, перасыпаныя здаровым сялянскім гумарам.

У гэты час паэт уступіў у літаратурнае аб’яднанне “Маладняк”. П. Трус стаў удзельнікам першага з’езда аб’яднання, які адбыўся ў лістапа-

дзе 1925 г. Разам з І. Барашкам, А. Якімовічам і Я. Падабедам яго абралі ў склад сакратарыята.

Чытачы бюлетэня 1-га Усебеларускага з’езда “Маладняка” маглі пазнаёміцца з высокай ацэнкай, якую даў творчасці П. Труса вядомы беларускі пісьменнік і крытык А. Бабарэка: “Яго творчасць можна толькі параўнаць з бурнай веснаплынню прыбіўшайся з беларускіх нетраў крыніцы, якая імкліва нясецца наперад і наперад, ломячы ўсякія перашкоды, убераючы ў сябе ручайкі і рачулкі, якія булькочуць на мастацкіх далінах. Крыніца гэта з кожным днём пашыраецца і набывае ўсё новыя і новыя адценні колераў ад таго, што ўбірае ў сябе новыя воды, і ад таго, што выбываецца да новай прасторы. І цяпер яшчэ рана казаць, што вынясе з сабою гэта крыніца. Можна толькі казаць, што яна ў сабе змяшчае поруч з нейкім музычным лірызмам і акавіту беларускай гумарыстыкі. Можна казаць, што гэта крыніца шмат абяцае беларускай літаратуры, бо карэнні яе моцна ўрастаюць у жвір і глей сучаснасці. У жвір і глей народнага вопыту мастацкай творчасці” [9, с. 66]. Такая ацэнка паэзіі П. Труса, дадзеная літаратурным крытыкам нумар адзін Беларусі, акрыліла маладога паэта.

Першая кніга Паўлюка Труса пад назвай “Вершы” выйшла ў 1925 г. У беларускай перыёдыцы ў тым годзе было апублікавана больш за 60 твораў паэта.

1926 год азначаны тым, што студэнт Белпедтэхнікума П. Трус уладкаваўся на працу сакратаром часопіса “Маладняк”.

Другі прыжыццёвы зборнік яго вершаў пад назвай “Ветры буйныя” быў апублікаваны ў 1927 г.

Сюжэты паэтычных твораў П. Труса вельмі разнастайныя. Але, безумоўна, перш за ўсё ён быў паэтам-лірыкам. Яго шматлікія вершы прасякнуты шчырым, сакавітым, блізкім да народных песень лірызмам. Нельга не згадзіцца з думкай А. Клышкі: “Для нас Паўлюк Трус – перш за ўсё пранікнёны лірык, які ўмеў так песенна бачыць свой край:

*Ой, пайду ў далячынь за сяло.
Там, дзе жыта шуміць на паўзмежку.
Там, дзе ў вішнях сяло расцвіло,
Завіваюцца кветкамі сцежкі.*

(Ой, пайду...)” [3, с. 6].

Істотнае месца ў творчасці П. Труса займаюць інтымна-лірычныя вершы (“Я спаткаўся з табой”, “Пажоўклы клён”, “Навошта сэрца я параніў”, “Нашто мне смех...” і інш.). Любоўная лірыка П. Труса – усхваляваная аповесць пра каханне, якое запаўняе ўсю істоту героя, пераўтварае яго, узвялічвае. І ён чакае сваю каханую шчаслівы і радасны:

Як пажоўкнуць лісты,
 Адцітуць за акном,
 Як пагаснуць халодныя зоры, –
 Тады прыйдзе Яна,
 Што пакляўся даўно,
 І са мной ад душы пагаворыць.
 Прыйдзе ўвечар адна,
 Прыйдзе ў шэлесеце сноў,
 На парозе пастукае ў дзверы.
 І барвовасіць красы,
 Дум цярновы вянок
 Прынясе ў адзінокі мой царам... [10, с. 168].

Аналізуючы творчую спадчыну паэта, апантаны беларускі даследчык, вельмі добрасумленны архіўны і музейны працаўнік Г. Запартыка прыйшла да такой думкі: «Ад таленту Паўлюка Труса засталіся ў беларускай літаратуры і чыстыя залацінкі яго любоўнай лірыкі. Прырода надзяліла яго, акрамя ўсяго, вялікай здольнасцю кахаць. Гэтае непасрэднае і высокае пачуццё без астатку пераходзіла ў вершы. Па ўспамінах сяброў, вершаў пра каханне ў П. Труса было нямала. Але перадаў аўдыторыяй ён саромеўся іх чытаць. У яго былі прысвячэнні “камсамолцы Ніне”, “М”, але яго сябры і без лішніх тлумачэнняў ведалі, што пад “М” хаваецца Марыя Цімошак, каму адрасавалася найбольшая колькасць вершаў.

Скажы мне, любая, скажы,
 На што таіць у душы дакоры?
 Калі так ясна свецяць зоры,
 Не скардзься ім, а мне скажы
 (“Скажы мне, любая, скажы...”, 1926 г.)

Паэтава каханне было нешчаслівым. У нейкі момант пачынаюць нараджацца вершы, падобныя рамансу, вершы-пераймання:

Дарагая мая, дарагая
 Кволых слоў не шукай для душы!
 Для мяне ты сягоння чужая.
 Я таксама па-свойму чужы
 (“Дарагая мая...”, 1926 г.)

Але багемны надрыў супярэчў сутнасці П. Труса-чалавека, а таму гэтыя матывы былі для яго неарганічнымі, непераканаўчымі. Калі боль па страчаным каханні суняўся, у яго вершах мудрым спакоем народнай песні загучаў успамін пра мілы вобраз» [6, с. 21 – 22].

Ярка і паўнакроўна раскрыўся паэтычны талент П. Труса ў паэмах “Цыганка”, “Сірата Алеся”, “Юны змаганец”, “Астрожнік”, “Развітанне”, “Лірнік”, “Чырвоныя ружы” і “Дзясяты падмурак”.

Паўлюк Трус шанаваў родную беларускую мову і выдатна валодаў ёй, добра адчуваў, калі і як выкарыстоўваць яе адценні. Нельга не згадзіцца з думкай Г. Запартыкі, што паэт імкнуўся да рэалізму паэтычнай мовы, да перадачы інтанацый

жывой народнай гаворкі і часта ўводзіў у творы размоўныя дыялектныя формы. Форма і змест у яго звязаны непарыўна. Выбіраючы стылістыку выказвання, П. Трус вызначаў, ці пасуе яна да таго зместу, да той эмацыянай танальнасці, якую ён хоча перадаць, і ці адпавядае яна жанру канкрэтнага твора. У адрозненне ад многіх іншых паэтаў П. Трус валодаў багаццем жанравых магчымасцей. Ён пісаў балады, санеты, рандо, трыялеты, байкі, пародыі, паэмы і нават апавяданні.

Анатоль Клышка трапіна заўважыў: «Раней у многіх вёсках Беларусі сустракаліся, ды і цяпер не пераважыліся, людзі, вядомыя ў наваколлі тым, што ўмеюць “складна” гаварыць, адказваць на ўсё пытанні “ў рыфму”, – гэтыя своеасаблівыя вясковыя паэты, якія ўмеюць “вершам” апісаць усялякае вясковае здарэнне. Яны папулярныя ў народзе: людзі здаўна цэняць прыгажосць “складнага” рыфмаванага слова. Паўлюк Трус добра разумеў сілу і папулярнасць рыфмаванага слова ў народзе, і жывучы тымі вялікімі зменамі, што ішлі ў паслякастрычніцкую вёску, будучы іх шчырым і натхнёным прапагандыстам, на пачатку свае творчасці нямала напісаў на патрэбу дня вось такіх вершаваных прапагандысцкіх матэрыялаў, карэспандэнцый. Сёння даволі толькі прагледзець назвы (асобныя з іх, дарэчы, узняты на вышыню афарыстычнага выслоўя, крылатага лозунга), каб адчуць, чым жыла беларуская вёска, чым жыў паэт: “За каго мы ў Саветы галасуем”, “Камітэты дапамогі ставяць беднага на ногі”, “Ты спявай, іграй, музыка, пра сялянскую пазыку”, “Каб знаць навіны ўсяго свету – чытай газету”, “Ад зёлак бабскіх і ад лекаў навек астанешся калекай!”, “Не плач, а жыцце перайнач...”, “Каб малака было па вушы – выводзь карову з калатушы”. Тут і высокая палітыка, і антырэлігійная прапаганда. І такі, здавалася б, звычайны, але патрэбны клопат пра газету ў сялянскай хаце...

Некаторыя ж вершы Труса часам ідуць больш ад жадання пісаць, чым ад канкрэтнай паэтычнай задумы. Выразна адчуваецца і “бурапенітасць” стылю, якая была характэрна для маладнякоўскай паэзіі. Такія частыя ў Труса словатворы, як “сонцавей”, “веснаплыні”, “ветрасіні”, у пэўнай ступені зразумелыя на агульным фоне шпаркага развіцця і ўзбагачэння беларускай літаратурнай мовы тых гадоў, калі яна хутка асвойвала ўсе галіны жыцця, радасна перажывала натхненне словатворчасці» [3, с. 4 – 6].

Безумоўна, П. Трус быў сынам часу і верыў у сілу грамадства, што абрала свой шлях, калі беларускі народ разам з усім савецкім народам будаваў сацыялізм. Яго паэзія з кожным годам узбагачалася новай сацыялістычнай тэматыкай, набывала ўсё больш акрэслены напрамак. Паэт верыў, што на яго спакутаваную зямлю прыйдзе

свята: *“Вось чаму ў гэтым новым жыцці / Мы вітаем змаганне ў свеце”*.

Па паэтычнай будове вершы П. Труса надзвычай блізкія да лірычнай народнай песні. Іх збліжае перш за ўсё музычнасць і характар паэтычных сродкаў. Ад народнай песні ідуць у яго творах сталыя эпітэты (прыгадайце хоць бы назву другога зборніка – “Ветры буйныя”), здвоеныя назоўнікі (*ваякі-ўдальцы, арлы-камунары, стыхія-разводдзе*), прыметнікі (*сусвет вольна-новы, хвалі бурліва-кіпучыя, дарогі квяціста-раздольныя*), паралелізмы, адмоўныя параўнанні: *“Ой, не плакалі ў полі бярозы, / Не цвіла над ракой каліна, – / То раняла гарачыя слёзы / Маладая ўдава Кацярына”*. Яны такія частыя ў вершах П. Труса, што без іх не ўяўляеш яго паэзіі. Часам асобныя творы нібы цалкам паходзяць з песні (“Ой, у полі тры таполі”, “Цячэ рэчка з-пад явару”, “Ой, вярбіна зялёная”).

У верасні 1928 г. Паўлюк Трус стаў студэнтам літаратурна-лінгвістычнага аддзялення педагогічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Зімой 1929 г. ён уладкаваўся супрацоўнікам літаратурнай рэдакцыі Беларускага радыёкамітэта.

Летам 1929 г. паэт выправіўся ў творчую камандзіроўку на Магілёўшчыну, дзе збіраў матэрыял пра сельскагаспадарчых рабочых. У Мінск П. Трус вярнуўся ў сярэдзіне жніўня. Яшчэ ў дарозе ён адчуў: штохвілінна мацнеюць сімптомы нейкай хваробы. Толькі потым высветлілася – ён захварэў на тыф. У Паўлюка яшчэ хапіла сіл з’ездзіць у Ждановічы пад Мінскам, дзе адпачывалі яго сябры Мікола Хведаровіч, Васіль Шашалевіч і Пятро Глебка. Адчуўшы нядобрае, П. Трус пакінуў Ждановічы і пехатою выправіўся ў Мінск. Сам дабраўся да інфекцыйнай бальніцы, трызніў усю ноч ад высокай тэмпературы і раніцай 30 жніўня 1929 г. сканаў.

Толькі пасля смерці ў яго кішэнні знайшлі пісьменніцкі білет і даведаліся, кім быў кучаравы юнак з блакітнымі вачыма, што запісаўся ў бальніцы проста як студэнт.

У ганаровай варце стаялі Я. Купала, Я. Колас, З. Бядуля, М. Гарэцкі, К. Крапіва, Ц. Гартны, М. Чарот, А. Александровіч, М. Лынькоў, К. Чорны, П. Глебка, М. Лужанін, А. Якімовіч, прадстаўнікі ЦК Кампартыі Беларусі. Рэспубліканскія газеты надрукавалі працуючыя некралогі і жалобныя словы ад Беларускай асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў, літаратурных аб’яднанняў “Узвышша” і “Польмя”. У 200-м нумары газеты “Звязда” (1929, 3 верас., с. 4) былі надрукаваны вершы “Надмагільнае слова” Алеся Звонака, “Замест вянка” Пятра Глебкі і “Паўлюку Труса” Валерыя Маракова.

Прывядзем урывак з верша “Замест вянка” П. Глебкі з прысвячэннем “На магілу маладога песняра Паўлюка Труса”:

*Любы дружа, блізкі, як жа ты далёка!
Ані песень-казак, ані слоў не чуеш.
Крыллямі лапача над магілай сокал
І тугу і скруху чорную пільнуе...*

*Прыйдзе зорны вечар, сумам апавіты,
Белы месяц стане ціха над садамі
І нап’юцца кветкі роснай акавіты,
Музыкі пальюцца залатыя гамы.*

*Будуць тыя кветкі складзены, як песні.
Бо замест пялёсткаў – залатыя словы
Расцвітуць чароўна рана на прадвесні
І не звяне вечно цвет іх каляровы.*

За шэсць гадоў літаратурнай дзейнасці П. Трус прайшоў вялікі і складаны творчы шлях, поўны няспынных пошукаў, улюбёнасці ў літаратуру, які прывёў яго ў шэрагі найлепшых беларускіх паэтаў свайго часу.

На словы П. Труса напісалі музыку А. Багатыроў, А. Ленскі, Ф. Пыталеў і іншыя кампазітары.

Імем самабытнага і арыгінальнага беларускага паэта названа Уздзенская цэнтральная раённая бібліятэка і вуліца ў Гомелі.

Творы Паўлюка Труса перакладзены на армянскую, каракалпакскую, малдаўскую, польскую, рускую, татарскую, украінскую і яўрэйскую мовы.

Нягледзячы на тое, што прайшло амаль восемдзесят пяць гадоў з таго часу, як абарвалася творчая дзейнасць паэта, нягледзячы на тое, што беларуская паэзія за мінулыя гады значна ўзбагацілася, яшчэ і сёння многія творы Паўлюка Труса не страцілі цікавасці, актуальнасці і каштоўнасці. Яго голас і сёння гучыць свежа і прывабна, заклікаючы нашу моладзь ведаць і яшчэ больш любіць беларускую культуру, нашу родную беларускую мову.

Спіс літаратуры

1. Лойка, А. Пясянр вясковага рання / А. Лойка // Вершы. Паэмы / П. Трус. – Мінск, 1967.
2. Трус, П. Выбраныя творы / П. Трус. – Мінск, 2000.
3. Клышка, А. “Золата дум падарыць на карысць Беларусі...” / А. Клышка // Вершы. Паэмы / П. Трус. – Мінск, 1977.
4. Беларускія пісьменнікі : Даведнік. – Мінск, 1994.
5. Беларускія пісьменнікі : Біябіяграфічны слоўнік : у 6 т. – Мінск, 1995. – Т. 6.
6. Запартыка, Г. Сімфонія радасці і тугі / Г. Запартыка // Выбраныя творы / П. Трус. – Мінск, 2000.
7. Беларуская Энцыклапедыя : у 18 т. – Мінск, 2002. – Т. 15.
8. Іофе, Э. Звонкае сэрца паэта / Э. Іофе // Мінская праўда. – 2004. – 6 мая.
9. Бюлетэнь 1-га Усебеларускага з’езду “Маладняка”. – Менск, 1926.
10. Трус, П. Выбранае : Вершы і паэмы / П. Трус. – Мінск, 1979.